

ΕΞ. ΕΠΕΙΓΟΝ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
& ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
& ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

**Αθήνα, 23-08-2023
Αρ. Πρωτ:Δ1(δ)/ ΓΠ οικ. 44300**

Ταχ. Δ/νση : Αριστοτέλους 17
Ταχ. Κώδικας : 104 33
Πληροφορίες : Τμήματα Β, Γ, Δ, Ε
Τηλέφωνο : 2132161342, 2132161801,
: 2132161350,
e-mail : ddy@moh.gov.gr

ΠΡΟΣ : Όπως Π.Α.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΘΕΜΑ: Λήψη μέτρων διασφάλισης της Δημόσιας Υγείας σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών όπως οι πυρκαγιές

Σχετ: α) Η με αριθ. πρωτ. οικ. 70601/23-12-2013 ΚΥΑ με θέμα «Βραχυπρόθεσμα σχέδια δράσης για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια» (ΦΕΚ Β' 3272)
β) Η με αριθ. πρωτ. ΔΥΓ2/Γ.Π. οικ.3191/ 14-01-2014 εγκύκλιος της Υπηρεσίας μας με θέμα «Συστάσεις για την προστασία της δημόσιας υγείας από υψηλά επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης, λόγω αυξημένων συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων (ΑΣ₁₀)» (ΑΔΑ: ΒΙΨΠΘ-ΩΣ1)
γ) Η υπ' αριθ. πρωτ. 47829/2017 (ΦΕΚ Β' 2161) Υγειονομική Διάταξη «Υγειονομικοί όροι και προϋποθέσεις λειτουργίας επιχειρήσεων τροφίμων/ποτών και άλλες διατάξεις»
δ) Η με α.π. Δ1(δ)/ ΓΠ οικ. 27829/15-5-2023 ΚΥΑ με θέμα «Ποιότητα νερού ανθρώπινης κατανάλωσης σε συμμόρφωση προς τις διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2020/2184 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2020 (L435/1, 23.12.2020) (ΦΕΚ Β' 3525)
ε) Το από 18/7/2023 Πρακτικό της Επιτροπής Εμπειρογνομώνων Δημόσιας Υγείας με οδηγίες προστασίας από την πυρκαγιά

Με αφορμή την εκδήλωση πυρκαγιών σε διάφορες περιοχές της χώρας, το Υπουργείο Υγείας, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του για την προστασία της δημόσιας Υγείας επισημαίνει τα εξής:

1. Γενικά

Κατά την εκδήλωση δασικών και άλλων πυρκαγιών, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας¹, η ανάφλεξη οργανικής καύσιμης ύλης απελευθερώνει στην ατμόσφαιρα διάφορους ρυπαντές όπως μονοξείδιο του άνθρακα, οξειδία του αζώτου (NO_x), διοξείδιο του θείου, αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ) καθώς και άλλες ουσίες οι οποίες απελευθερώνονται στην ατμόσφαιρα εξαιτίας της καύσης υλικών όπως σκουπιδιών, εγκαταλειμμένων υλικών ή οικίσκων, που ενδέχεται να βρίσκονται εντός του πεδίου της πυρκαγιάς. Η προσωρινή υπερσυγκέντρωση αυτών των ουσιών καθώς και η μεταφορά τους με τη βοήθεια του ανέμου σε γειτνιάζουσες περιοχές ενδέχεται να δημιουργήσουν βραχυπρόθεσμα ή/και

¹ Wildfires and heat-wave in the Russian Federation – Public Health Advice, WHO Regional Office for Europe, 2010

μακροπρόθεσμα προβλήματα υγείας στο γενικό πληθυσμό και ιδίως στις ομάδες υψηλού κινδύνου. Τα αιωρούμενα σωματίδια είναι πιθανόν να διεισδύσουν μέχρι το κατώτερο αναπνευστικό σύστημα (πνεύμονες) ενώ τα μικρότερης διαμέτρου μικροσωματίδια ενδέχεται να περάσουν και στην κυκλοφορία του αίματος. Οι ομάδες υψηλού κινδύνου από έκθεση σε καπνό είναι άτομα με άσθμα ή άλλα αναπνευστικά νοσήματα, άτομα με καρδιαγγειακές παθήσεις, οι χρονίως πάσχοντες, οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά, οι έγκυοι και οι καπνιστές.

Η έκθεση στον καπνό μιας πυρκαγιάς ενδέχεται να προκαλέσει ερεθισμούς στα μάτια και την αναπνευστική οδό, βήχα, βρογχίτιδα, καθώς και να επιδεινώσει ή να πυροδοτήσει συμπτώματα κρίσης άσθματος και σε ορισμένες περιπτώσεις διαταραχή της αναπνευστικής λειτουργίας όπως δύσπνοια. Επίσης, σε άτομα με υποκείμενα νοσήματα ενδέχεται να συμβάλει σε διαταραχές ρυθμού της καρδιάς και σε ακραίες περιπτώσεις σε καρδιαγγειακά επεισόδια με κατάληξη το θάνατο.

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο κίνδυνος εγκυμάτων του κατώτερου αναπνευστικού συστήματος εξαιτίας της εισπνοής θερμών αερίων, τα οποία μπορεί να προκαλέσουν σημαντικές επιπλοκές.

2. Μέτρα Προστασίας κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς

Μία πυρκαγιά, εκτός από την περιοχή στην οποία εκδηλώνεται, ενδέχεται να επηρεάσει και άλλες περιοχές, εξαιτίας της μεταφοράς του καπνού μέσω των ανέμων. Επομένως, η λήψη μέτρων προστασίας είναι απαραίτητη ακόμη και σε περιοχές όπου η καθημερινή δραστηριότητα δεν επηρεάζεται άμεσα, αλλά καλύπτονται από το νέφος του καπνού της πυρκαγιάς.

Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να υπάρχει ενημέρωση του πληθυσμού για τη λήψη των παρακάτω μέτρων προστασίας κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς στις περιοχές που είτε βρίσκονται πλησίον αυτής, είτε επηρεάζονται από τον καπνό και την αυξημένη θερμοκρασία:

- **Πιστή τήρηση των οδηγιών των αρμόδιων αρχών.**

- **Παραμονή σε κλειστούς χώρους.**

Σε περίπτωση όπου κατοικημένες περιοχές βρίσκονται πλησίον μιας πυρκαγιάς κι επηρεάζονται από τον καπνό προτείνεται η ελάττωση των άσκοπων μετακινήσεων και η παραμονή σε κλειστούς χώρους χωρίς απευθείας επικοινωνία με τον εξωτερικό αέρα (κλείσιμο παραθύρων, πορτών και λοιπών διόδων αέρα προς το εσωτερικό).

- **Εξασφάλιση θερμικής άνεσης στο εσωτερικό των κατοικιών**

Κατά τη διάρκεια της νύχτας οι ένοικοι, και ιδιαίτερα αυτοί που ανήκουν σε ευαίσθητες ομάδες, προτείνεται να κοιμούνται στο πιο δροσερό σημείο των κατοικιών.

Εφόσον οι κατοικίες διαθέτουν σύστημα κλιματισμού, προτείνεται η χρήση του στη λειτουργία ανακύκλωσης του εσωτερικού αέρα, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η επιβάρυνση της ποιότητας του αέρα στους εσωτερικούς χώρους. Η επιλογή εισαγωγής «φρέσκου αέρα» που παρέχεται από ορισμένα συστήματα κλιματισμού πρέπει να απενεργοποιείται κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς για να αποφευχθεί η εισροή καπνού από το εξωτερικό περιβάλλον.

- **Παραμονή σε κλιματιζόμενους χώρους.**

Δημόσια κτίρια, όπως σχολεία, δημόσιες υπηρεσίες ή άλλες εγκαταστάσεις, οι οποίες διαθέτουν συστήματα κλιματισμού, μπορούν να διατεθούν για την προστασία των ευαίσθητων ομάδων από τον καπνό.

Κατά τη διάρκεια εκδήλωσης πυρκαγιάς συστήνεται οι κλιματιζόμενοι χώροι, που θα χρησιμοποιηθούν ως χώροι συγκέντρωσης, να λειτουργούν τις κλιματιστικές μονάδες τους στην επιλογή της ανακύκλωσης του αέρα, ώστε να μην είναι δυνατή η είσοδος του καπνού στο χώρο.

- **Περιορισμός μετακινήσεων**

Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να αποφεύγονται οι άσκοπες μετακινήσεις και να χρησιμοποιούνται τα φώτα των οχημάτων κατά τη διάρκεια της ημέρας, ώστε να αποφευχθούν ενδεχόμενα ατυχήματα σε περιοχές με χαμηλή ορατότητα.

Σε περίπτωση όμως χρήσης του αυτοκινήτου, προτείνεται η ρύθμιση του συστήματος κλιματισμού του οχήματος στη λειτουργία ανακύκλωσης του εσωτερικού αέρα, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η είσοδος του καπνού στην καμπίνα των επιβατών.

- **Μείωση των πηγών ρύπανσης του εσωτερικού αέρα εντός του σπιτιού**

Κατά τη διάρκεια μιας πυρκαγιάς πρέπει να αποφεύγεται το κάπνισμα στο εσωτερικό των κατοικιών, το μαγείρεμα με τη χρήση ψησταριάς, η χρήση τζακιού για ψήσιμο/μαγείρεμα, η χρήση αεροζόλ (εντομοκτόνα, αρωματικά χώρου, σπρέι μαλλιών) και οποιασδήποτε άλλης πηγής, που ενδέχεται να επιβαρύνει την ποιότητα του εσωτερικού αέρα.

- **Χρήση μέτρων ατομικής προστασίας (ΜΑΠ) από τον καπνό**

Για άτομα που ανήκουν σε ευαίσθητες ομάδες αλλά και γενικότερα για όλους όσοι επιβάλλεται να μετακινηθούν σε εξωτερικό χώρο, συνιστάται η χρήση μάσκας για την προστασία τους από τον καπνό και τις αναθυμιάσεις. Σε καταστάσεις αυξημένων συγκεντρώσεων καπνού και στάχτης στην ατμόσφαιρα, το φίλτρο της μάσκας συνιστάται να είναι πιστοποιημένο για κατακράτηση ΑΣ_{2.5} και να εξασφαλίζεται ότι η μάσκα εφαρμόζει καλά στο στόμα και τη μύτη του ατόμου (πχ τύπου Ν95, FFP2, ΚΝ95).

- **Διατήρηση της θερμοκρασίας σώματος και συχνή ενυδάτωση**

Επειδή η πυρκαγιά ενδέχεται να συνοδεύεται και από αύξηση της θερμοκρασίας, κατά τη διάρκειά της πρέπει να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική ενυδάτωση του οργανισμού με τη λήψη υγρών, αποφεύγοντας την κατανάλωση ποτών, που περιέχουν ζάχαρη ή αλκοόλ.

- **Συνδρομή σε άτομα χρήζοντα βοήθειας**

Για ηλικιωμένα άτομα ή άτομα, που ζουν μόνα τους, πρέπει να εξασφαλίζεται ότι οι φαρμακευτική αγωγή που ακολουθούν, δεν επηρεάζει τη θερμορύθμισή τους. Στην τελευταία περίπτωση πρέπει να εξασφαλίζεται η επαρκής ενυδάτωσή τους και να αναζητείται ιατρική συμβουλή για την πρόληψη ενδεχόμενων επιπλοκών.

- Σε περίπτωση που άτομο παρουσιάσει συμπτώματα εξαιτίας του καπνού ή των συνθηκών της πυρκαγιάς (ενδεικτικά αναφέρονται η δύσπνοια, σύγχυση, σπασμοί, καρδιοαναπνευστικά προβλήματα, απώλεια συνείδησης) πρέπει να αναζητηθεί αμέσως ιατρική συνδρομή.

- Άμεση ιατρική βοήθεια θα πρέπει να παρέχεται σε άτομα, που έχουν υποστεί εγκαύματα, είτε εξωτερικά εξαιτίας της πυρκαγιάς, είτε εγκαύματα του κατώτερου αναπνευστικού εξαιτίας της εισπνοής θερμών αερίων.

3. Φάση αποκατάστασης των ζημιών

3.1 Ποιότητα νερού ανθρώπινης κατανάλωσης

3.1.1 Μηχανικές βλάβες στα δίκτυα ύδρευσης

Κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς υπάρχει πιθανότητα πρόκλησης μηχανικών βλαβών στο δίκτυο ύδρευσης και εισόδου σ' αυτό ξένων υλών (π.χ. αιωρούμενα σωματίδια, χρώματα, λάσπες κ.λ.π.), που είναι δυνατόν να υποβαθμίσουν την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να διενεργηθεί αμέσως υγειονομικός έλεγχος λειτουργίας των συστημάτων ύδρευσης (γεώτρηση ή πηγή υδροληψίας, δεξαμενές, εγκαταστάσεις, δίκτυο διανομής). Θα πρέπει να

διερευνηθεί η πιθανότητα οποιασδήποτε διαρροής που μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα στην ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης όπως θραύση σωλήνων, εμπόδια στη ροή, κ.λ.π.

3.1.2 Ενέργειες μετά από τη διαπίστωση βλαβών στο δίκτυο ύδρευσης

Σε αυτή την περίπτωση απαιτείται να διενεργηθεί άμεσα λεπτομερής υγειονομική αναγνώριση και διερεύνηση των αιτιών του προβλήματος καθώς και εργαστηριακός έλεγχος (μικροβιολογικές και φυσικοχημικές παράμετροι) μετά από κατάλληλη δειγματοληψία. Τα δείγματα νερού θα πρέπει να ληφθούν από κρίσιμα σημεία του δικτύου ύδρευσης, όπως στις γεωτρήσεις ή πηγές υδροληψίας, δεξαμενές τροφοδοσίας νερού, και σε διάφορα σημεία του δικτύου, κυρίως όμως στα ανάντη και κατάντη του σημείου βλάβης του αγωγού ύδρευσης.

3.1.3 Υπέρβαση τιμών ποιοτικών παραμέτρων νερού ανθρώπινης κατανάλωσης

Εφόσον υφίστανται βάσιμες ενδείξεις υπέρβασης τιμών ποιοτικών παραμέτρων του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης, οι υπεύθυνοι φορείς ύδρευσης θα πρέπει σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Περιβαλλοντικής Υγιεινής της οικείας ΠΕ να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας της Δημόσιας Υγείας, όπως:

- Διακοπή της υδροδότησης μέχρι την αποκατάσταση των προβλημάτων και την εξασφάλιση των ποιοτικών παραμέτρων εντός των ορίων της κείμενης νομοθεσίας με παράλληλη ενημέρωση των κατοίκων και λήψη μέτρων αντιμετώπισης της προσωρινής διακοπής της υδροδότησης των κατοίκων της περιοχής (τροφοδοσία με κατάλληλης ποιότητας νερό ανθρώπινης κατανάλωσης λχ εμφιαλωμένα, μεταφορά με βυτία).
- Σύμφωνα και με τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας μετά από κάθε επισκευή σε τμήμα αγωγού να γίνεται υπερχλωρίωση με διάλυμα χλωρίου υψηλής συγκέντρωσης και ανάλογο χρόνο παραμονής.
- Μετά τον εντοπισμό του προβλήματος και την αντιμετώπισή του (αποκατάσταση της βλάβης του δικτύου, λήψη μέτρων προστασίας της πηγής κλπ), εφόσον το πρόβλημα είναι γενικευμένο, να εφαρμοσθεί το μέτρο της υπερχλωρίωσης του νερού στη δεξαμενή υδροδότησης και σε όλο του μήκος του συστήματος ύδρευσης με διάλυμα χλωρίου υψηλής συγκέντρωσης και αντίστοιχο χρόνο παραμονής, το οποίο στη συνέχεια θα απορριφθεί και μετά να ξεκινήσει η επαναλειτουργία του δικτύου.
- Εάν αναφερθούν κρούσματα γαστρεντερίτιδας, να διερευνηθεί η συσχέτιση της εμφάνισης των κρουσμάτων γαστρεντερίτιδας με την πρόκληση βλαβών και την εκτέλεση έργων στο δίκτυο ύδρευσης της πόλης.

Εφ' όσον διαπιστώνεται με συνεχείς ελέγχους, ότι δεν υπάρχουν βλάβες στο δίκτυο και εισροή ξένων σωμάτων, ουσιών κλπ, θα πρέπει οι υπεύθυνοι φορείς ύδρευσης σε συνεργασία με τις Υπηρεσίες Περιβαλλοντικής Υγιεινής της οικείας ΠΕ να βρίσκονται σε επαγρύπνηση. Οι δειγματοληπτικοί και εργαστηριακοί έλεγχοι του νερού σε κρίσιμα σημεία του δικτύου ύδρευσης να είναι συστηματικοί, συμπεριλαμβανομένων των τιμών του υπολειμματικού χλωρίου και να αυξηθεί η συχνότητα παρακολούθησης και άλλων ποιοτικών παραμέτρων του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης κατά την κρίση της Υπηρεσίας.

3.2 Προστασία από τον καπνό και τα αιωρούμενα σωματίδια

Εξαιτίας του καπνού από την πυρκαγιά, η ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα αναμένεται να είναι ιδιαίτερα επιβαρυσμένη. Για το λόγο αυτό, υπενθυμίζεται η (β) σχετ. εγκύκλιος της Υπηρεσίας μας με συστάσεις για την προστασία του πληθυσμού από την ατμοσφαιρική ρύπανση. Αναλυτικότερα για συγκεντρώσεις αιωρούμενων σωματιδίων (Α.Σ.10) $> 150 \mu\text{g}/\text{m}^3$

3.2.1 Συστάσεις προς το γενικό πληθυσμό

Στο γενικό πληθυσμό συνιστάται η αποφυγή κάθε σωματικής άσκησης σε εξωτερικούς χώρους, αλλά και ο περιορισμός του χρόνου παραμονής στο εξωτερικό περιβάλλον, ιδιαίτερα σε περιοχές με αυξημένη κυκλοφορία. Κατά την παραμονή σε εσωτερικούς χώρους συνιστάται να διατηρούνται οι πόρτες, οι μπαλκονόπορτες και τα παράθυρα κλειστά.

Αν για οποιοδήποτε λόγο κάποιο άτομο νιώσει δυσφορία ή ενόχληση κατά τη διάρκεια της πυρκαγιάς, οφείλει να αναζητήσει αμέσως ιατρική βοήθεια και να λάβει όλες τις απαραίτητες προφυλάξεις.

3.2.2 Πρόσθετες συστάσεις προς ευπαθείς ομάδες

Άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, όπως άτομα με αναπνευστικά προβλήματα, καρδιοπαθείς, παιδιά, άτομα άνω των 65 ετών, θα πρέπει να αποφεύγουν την παραμονή σε εξωτερικούς χώρους.

Άτομα με άσθμα μπορεί να χρειαστούν πιο συχνή λήψη των εισπνεόμενων φαρμάκων τους, ενώ σε περίπτωση επιμονής των συμπτωμάτων συνιστάται άμεση επικοινωνία με τον θεράποντα ιατρό.

3.2.3 Μέτρα για την προστασία του πληθυσμού

Για την περίπτωση όπου οι εικοσιτετράωρες συγκεντρώσεις των αιωρούμενων σωματιδίων (Α.Σ.10) κυμαίνονται σε πολύ υψηλά επίπεδα ($> 150 \mu\text{g}/\text{m}^3$) οι κατά τόπους αρμόδιες Υπηρεσίες μεριμνούν για την εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 3 της (α) σχετ. ΚΥΑ.

3.3 Διασφάλιση ποιότητας τροφίμων

Σε περίπτωση που απαιτηθεί, ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση της ποιότητας των τροφίμων με τα οποία σιτίζονται οι πληγέντες, καθώς ελλοχεύει αυξημένος κίνδυνος τροφιμογενών λοιμώξεων.

Σε περίπτωση εκτεταμένων διακοπών παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, θεωρείται επιβεβλημένο να ενημερωθεί το κοινό για το σωστό και υγιεινό χειρισμό και τη συντήρηση των τροφίμων.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη διατροφή των πληγέντων στους οποίους διανέμονται τρόφιμα, τα οποία προσφέρουν διάφορες κοινωνικές οργανώσεις, φορείς ή επιχειρήσεις τροφίμων, σε ότι αφορά τις συνθήκες παρασκευής, μεταφοράς, συντήρησης, στον τρόπο διανομής τους και κυρίως την ποιότητα κατά τον χρόνο διανομής αυτών.

Επισημαίνεται ότι η ασφάλεια των τροφίμων σε όλες τις φάσεις της αλυσίδας παραγωγής τους (πρώτες ύλες, παρασκευή, διατήρηση, διακίνηση, μεταφορά, αποθήκευση, διανομή κλπ), καθώς και η προσωπική υγιεινή των χειριστών των τροφίμων αποτελούν πρωταρχικής σημασίας παράγοντες, ώστε να αποφευχθούν ενδεχόμενοι κίνδυνοι δημόσιας υγείας.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στον έλεγχο των τροφίμων κυρίως στις περιπτώσεις, που γίνεται μαζική προετοιμασία και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τρόφιμα ευαλλοίωτα.

Συστήνεται τα τρόφιμα να διανέμονται στους πληγέντες συσκευασμένα. Τα τυποποιημένα τρόφιμα – εμφιαλωμένα νερά, να διακινούνται με ασφάλεια και να αποθηκεύονται μέχρι την διανομή τους σε χώρους με απόλυτη τάξη, καθαριότητα και με συνθήκες συντήρησης τέτοιες, ώστε να αποφεύγονται τυχόν αλλοιώσεις ή επιμολύνσεις τους.

Απαιτείται εντατικοποίηση των ελέγχων που διενεργούν οι αρμόδιες υπηρεσίες σε όλες τις φάσεις της αλυσίδας παραγωγής των τροφίμων, οι οποίοι θα πρέπει να είναι ενδεδειγμένοι και να καλύπτουν όχι μόνο την παρασκευή, αλλά και την μεταφορά, προσωρινή αποθήκευση μέχρι την παράδοσή τους στους πληγέντες.

Ενδεικτικά σημειώνεται ότι:

- Εάν διαπιστωθεί οποιαδήποτε αλλοίωση στην οσμή, τη γεύση, το χρώμα και την υφή των τροφίμων πρέπει οπωσδήποτε να απορριφθούν, μαγειρεμένα ή όχι.
- Τα προμαγειρεμένα τρόφιμα πρέπει να καταναλώνονται μετά την ολοκλήρωση του μαγειρέματός τους.
- Το έτοιμο φαγητό πρέπει να καταναλώνεται αμέσως μετά την διανομή του.
- Πρέπει να αποφεύγεται η παραμονή των τροφίμων εκτός ψυγείου.
- Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται στο γάλα, στα γιαούρτια, στα τυροκομικά προϊόντα, στα σάντουιτς και στα γλυκά, τα οποία πρέπει να διατηρούνται εντός ψυγείου.
- Τα φρούτα και τα λαχανικά να πλένονται πολύ καλά πριν καταναλωθούν.
- Πρέπει πάντοτε να ελέγχεται η ημερομηνία λήξης στα συσκευασμένα τρόφιμα.
- Κονσέρβες φουσκωμένες, σκουριασμένες ή κτυπημένες να απορρίπτονται αμέσως.
- Θα πρέπει να τηρούνται οι κανόνες ατομικής υγιεινής των χειριστών τροφίμων.

3.4 Διαχείριση αμιάντου και λοιπών επικίνδυνων υλικών κατά την αποκατάσταση των ζημιών των κατοικιών

Σε περίπτωση, που απαιτηθεί αποκατάσταση ζημιών σε κατοικίες όπου έχει χρησιμοποιηθεί ως δομικό υλικό ο αμιάντος ή άλλα επικίνδυνα υλικά, είναι επιβεβλημένη η λήψη μέτρων προστασίας των εκτελούντων τις εργασίες και όσων βρίσκονται πλησίον του αντίστοιχου χώρου.

Ο αμιάντος αποτελεί υλικό, το οποίο δεν δημιουργεί προβλήματα στην υγεία όταν είναι σταθερά συνδεδεμένος σε τελικά προϊόντα όπως τοίχους, πλακάκια και σωλήνες, εφόσον δεν καταστρέφεται ή δεν υφίσταται καταπονήσεις και φθορές. Σύμφωνα όμως με αποτελέσματα επιστημονικών ερευνών μπορεί να δημιουργηθούν προβλήματα στην υγεία από την εισπνοή ινών αμιάντου κατά τις εργασίες κοπής, αντικατάστασης, απομάκρυνσης και κατεδάφισης υλικών που περιέχουν αμιάντο.

Για το λόγο αυτό, όπου, κατά τις εργασίες αποκατάστασης των ζημιών στις πληγείσες περιοχές, απαιτηθούν εργασίες (κοπής, αποξήλωσης κλπ) σε υλικά που περιέχουν αμιάντο, η εκτέλεση των εργασιών αφαίρεσης αμιάντου πρέπει να πραγματοποιείται από εξειδικευμένες για την εργασία αυτή εταιρείες που διαθέτουν ειδική άδεια από το Υπουργείο Εργασίας (άρθρο 14 του ΠΔ 212/2006 –ΦΕΚ Α'212).

4. Οδηγίες για την προστασία της υγείας των κατοίκων κατά την επιστροφή τους σε κατοικίες, που κρίθηκαν κατάλληλες

Η στάχτη στις καμένες περιοχές μπορεί να είναι επικίνδυνη λόγω της φύσης των απανθρακωμένων υλικών, ενώ τα υπολείμματα καπνού μπορεί να παραμείνουν στην περιοχή για αρκετό χρονικό διάστημα. Για το λόγο αυτό δίδονται οι ακόλουθες οδηγίες:

4.1 Καθαρισμός κατοικιών μετά από πυρκαγιά

Κατά τον καθαρισμό των κατοικιών θα πρέπει:

- Να τηρούνται οι οδηγίες χρήσης των προϊόντων καθαρισμού.
- Να γίνεται χρήση ειδών ατομικής προστασίας (γάντια, μάσκα, προστατευτικά γυαλιά)
- Παιδιά και κατοικίδια να κρατηθούν μακριά από τις εργασίες καθαρισμού.
- Θα πρέπει να εξασφαλίζεται ότι υπάρχει επαρκής αερισμός/ εξαερισμός στον χώρο.

Συνιστάται:

- Να λαμβάνονται προφυλάξεις για να αποτρέπεται η είσοδος της στάχτης στα σπίτια.
- Να κρατούνται τα παράθυρα και οι πόρτες κλειστά.
- Οι κάτοικοι να παραμένουν στο εσωτερικό του σπιτιού τους, όσο το δυνατόν περισσότερο μέχρι να γίνουν οι καθαρισμοί των εξωτερικών χώρων.
- Να περιορίζεται ο χρόνος των παιδιών και των κατοικίδιων ζώων σε εξωτερικούς χώρους.
- Να λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να μη μεταφέρεται η στάχτη εντός του σπιτιού.
- Να μην χρησιμοποιούνται φυσητήρες φύλλων για την απομάκρυνση της στάχτης ή των φύλλων και να και να αποφεύγεται η ανάδευση της στάχτης στον αέρα.
- Κατά προτίμηση αλλαγή των φίλτρων αέρα στις μονάδες θέρμανσης και ψύξης.
- Οι κάτοικοι να μην εργάζονται στον κήπο, εάν όμως αυτό είναι αδύνατον, να φοράνε γάντια, μπλούζες με μακριά μανίκια και μάσκα, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η εισπνεόμενη ποσότητα στάχτης και σκόνης.
- Άτομα με προβλήματα υγείας ή/και που λαμβάνουν φαρμακευτική αγωγή να επικοινωνήσουν με τον προσωπικό τους γιατρό.

4.2 Πρόσθετες Συμβουλές

Πρόσθετες συμβουλές μπορεί να αναζητηθούν στο συνημμένο στην παρούσα εγκύκλιο Παράρτημα

5. Επικοινωνία

Τα τηλέφωνα των υπηρεσιών που βρίσκονται σε 24ωρη επιφυλακή και με τις οποίες μπορούν να επικοινωνήσουν οι πολίτες σε περίπτωση πυρκαγιάς είναι τα ακόλουθα:

- Άμεση Δράση ΕΛΑΣ: 100
- Πυροσβεστικό Σώμα: 199
- Υπηρεσία Επικοινωνιών Έκτακτης Ανάγκης: 112
- ΕΚΑΒ: 166
- Τηλεφωνικό κέντρο εξυπηρέτησης πολιτών Υπ. Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας: 2131510100

Τέλος στις Υπηρεσίες οι οποίες είναι αποδέκτες της παρούσας προτείνεται, για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, η λήψη τυχόν επιπλέον έκτακτων μέτρων για την προστασία του πληθυσμού και των εργαζομένων κατά λόγο αρμοδιότητας .

Η ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΙΡΗΝΗ ΑΓΑΠΗΔΑΚΗ

Πίνακας Αποδεκτών:

1. Όλα τα Υπουργεία

- **Γραφεία Υπουργών**
- **Δ/νσεις Διοικητικού-Προσωπικού**

2. Υπ. Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας

Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας
Λ. Κηφισίας 37-39
151 23, Μαρούσι

(με την παράκληση να ενημερωθούν οι αρμόδιοι φορείς)

3. Όλες τις Περιφέρειες της χώρας

- Γενικές Διευθύνσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας
- Δ/νσεις Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας όλων των ΠΕ
- Δ/νσεις Περιβαλλοντικής Υγιεινής και Υγειονομικού Ελέγχου Περιφέρειας Αττικής

4. Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις της Χώρας

Υπόψη κ.κ. Γραμματέων και Συντονιστών
(με την παράκληση να ενημερώσουν τους οικείους Δήμους)

5. ΕΟΔΥ

α. Γραφείο Προέδρου

Αγράφων 3-5
151 23 Μαρούσι

β. ΚΕΔΥ

Α. Φλέμινγκ 34
166 72 Βάρη

6. Υγειονομικές Περιφέρειες της Χώρας

Γρ. κκ. Διοικητών και Προϊσταμένων Διευθύνσεων Δημόσιας Υγείας
(με την παράκληση να ενημερωθούν όλες οι Μονάδες Υγείας ευθύνης τους)

**7. Δ/νση Υγειονομικού ΓΕΕΘΑ, Στρατόπεδο
Παπάγου –Χολαργός (με την παράκληση να
ενημερωθούν όλες οι Υγειονομικές Υπηρεσίες)**

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Υπουργού Υγείας
2. Γραφείο Αναπληρώτριας Υπουργού Υγείας
3. Γραφεία Υφυπουργών Υγείας
4. Γραφείο Γεν. Γραμμ. Δημόσιας Υγείας
5. Γραφείο Γεν. Γραμμ. Υπηρεσιών Υγείας
6. Γραφείο Γεν. Δ/ντριας Δημόσιας Υγείας &
Ποιότητας Ζωής
7. Γραφείο Γεν. Δ/ντριας Υπηρεσιών Υγείας
8. Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Υγιεινής
Περιβάλλοντος
9. Διεύθυνση Επιχειρησιακής Ετοιμότητας Εκτάκτων
Καταστάσεων Δημόσιας Υγείας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΙΣ
ΠΥΡΟΠΛΗΚΤΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

ΒΗΜΑ 1: ΦΡΟΝΤΙΣΤΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΑΣ

Οι καταστροφές μπορούν να προκαλέσουν σωματικές και ψυχολογικές αντιδράσεις, επηρεάζοντας ή αλλοιώνοντας την «συνήθη» μας συμπεριφορά για ένα διάστημα. Αμέσως μετά από μία καταστροφή οι άνθρωποι μπορεί να νιώθουν σοκαρισμένοι και ανακουφισμένοι, που κατάφεραν να επιβιώσουν. Είναι λοιπόν σημαντικό να φροντίσετε τον εαυτό σας και την οικογένειά σας, στις ημέρες και εβδομάδες, που θα ακολουθήσουν.

Δώστε ιδιαίτερη προσοχή στις αντιδράσεις των παιδιών, τα οποία στην πραγματικότητα χρειάζονται υποστήριξη.

ΒΗΜΑ 2: ΜΠΑΙΝΟΝΤΑΣ ΞΑΝΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Εάν είχατε αναγκαστεί να εγκαταλείψετε το σπίτι σας εξαιτίας της καταστροφής, το να είστε καλά προετοιμασμένοι και να κινηθείτε προσεκτικά θα σας βοηθήσει να παραμείνετε υγιείς και να αποφύγετε τραυματισμούς, όταν ξαναμπείτε στο σπίτι σας.

1) **Μείνετε έξω από κτίρια που έχουν υποστεί ζημιές:** επιστρέψτε όταν οι αρχές πουν ότι είναι ασφαλή. Μείνετε συντονισμένοι στον τοπικό σας ραδιοφωνικό ή τηλεοπτικό σταθμό.

2) **Συγκεντρώστε αντικείμενα που μπορεί να χρειαστείτε, όπως:**

- Φακό, που λειτουργεί με μπαταρίες (όχι εύφλεκτο)
- Κυτίο πρώτων βοηθειών (για περίπτωση τραυματισμού)
- Εργαλεία
- Πόσιμο νερό
- Σακούλες απορριμμάτων
- Κράνος και γάντια
- Μπότες ή παπούτσια με σκληρή σόλα
- Κάδους, σφουγγαρίστρες και σφουγγάρια
- Χλωρίνη

3) **Πριν μπείτε μέσα, περπατήστε προσεκτικά γύρω από το εξωτερικό του σπιτιού και ελέγξτε για ενδείξεις ζημιών ή κινδύνου.**

4) **Ελέγξτε για πιθανές ζημιές στα ηλεκτρικά.**

Εάν δείτε σπίθες ή σπασμένα ή φθαρμένα καλώδια, ή εάν υπάρχει οσμή καμένου πλαστικού, κλείστε το γενικό διακόπτη, εφόσον διαπιστώσετε ότι είναι ασφαλές να το κάνετε. Εάν πρέπει να πατήσετε πάνω σε νερό για να φτάσετε το γενικό διακόπτη, μην το κάνετε, αλλά καλέστε έναν ηλεκτρολόγο ή τον πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας για συμβουλές.

5) **Ελέγξτε για πιθανές ζημιές στο δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης.**

Εάν υποπτεύεστε ότι σωλήνες αποχέτευσης έχουν υποστεί ζημιές μέσα στην κατοικία σας, αποφύγετε να χρησιμοποιήσετε τις τουαλέτες και καλέστε έναν υδραυλικό (εάν η ζημιά είναι έξω από το σπίτι, ίσως χρειαστεί να καλέσετε την εταιρία ύδρευσης). Εάν σωλήνες νερού έχουν υποστεί ζημιές, επικοινωνήστε με τον υπεύθυνο ύδρευσης και αποφύγετε να χρησιμοποιήσετε νερό από τη βρύση.

6) **Ελέγξτε για ζώα.**

Μικρά ζώα, που έχουν εγκαταλείψει τη στέγη τους λόγω πλημμύρας ή πυρκαγιάς μπορεί να αναζητήσουν καταφύγιο στο δικό σας. Ανοίξτε με προσοχή ντουλάπες και συρτάρια.

7) Απολυμάνετε το στάσιμο νερό.

Εάν το σπίτι σας έχει πλημμυρίσει, είναι σημαντικό να απολυμάνετε όλα τα στάσιμα νερά στο σπίτι, συμπεριλαμβανομένου του υπογείου, χρησιμοποιώντας χλωρίνη. Επαναλάβετε κάθε τέσσερις έως πέντε μέρες για όσο διάστημα το νερό παραμένει.

ΒΗΜΑ 3: ΤΡΟΦΙΜΑ, ΝΕΡΟ, ΦΑΡΜΑΚΑ

1) Κατανάλωση τροφίμων:

- Τα τρόφιμα, που έχουν παραμείνει στις κατοικίες, που επλήγησαν από την πυρκαγιά, είναι πιθανό να μην είναι κατάλληλα για κατανάλωση, λόγω μόλυνσής τους από τη ζέστη και τον καπνό. **Εάν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία για την ποιότητα του τροφίμου είναι προτιμότερο να μην το καταναλώσετε και να το πετάξετε.**
- Εάν το ψυγείο σας ήταν εκτός ρεύματος ή είστε αβέβαιοι για το εάν υπήρχε διακοπή ρεύματος απορρίψτε όλα τα τρόφιμα, που είναι εντός αυτού. Το ίδιο ισχύει και για τα κατεψυγμένα τρόφιμα. Απορρίψτε όλες τις τροφές, που έχουν αποψυχθεί, έχουν ιδιαίτερη οσμή ή αλλοιωμένο χρώμα.
- Για τα κονσερβοποιημένα τρόφιμα, αυτά θα πρέπει να απορριφθούν εάν η συσκευασία είναι διογκωμένη, χτυπημένη ή σκουριασμένη.
- Τα γυάλινα βάζα, που περιέχουν τρόφιμα, θα πρέπει επίσης να ελεγχθούν καθώς είναι πιθανό λόγω της αυξημένης θερμοκρασίας να έχουν σπάσει και κομμάτια γυαλιού να βρίσκονται εντός του τροφίμου.

2) Κατανάλωση νερού

Η κατανάλωση νερού από το δίκτυο παροχής μπορεί να μην είναι ασφαλής. Μην καταναλώνετε νερό από το δίκτυο ύδρευσης μέχρι οι αρμόδιες αρχές να επιβεβαιώσουν την καταλληλότητά του. Καταναλώνετε μόνο εμφιαλωμένο νερό.

3) Χρήση φαρμάκων

Εάν τα φάρμακα σας έχουν εκτεθεί σε υψηλή θερμοκρασία, καπνό ή νερό είναι πιθανό να είναι ακατάλληλα για χρήση. Συστήνεται να έρθετε σε επικοινωνία με τον γιατρό ή τον φαρμακοποιό σας. Εάν πρέπει να απορρίψετε φάρμακα παρακαλούμε να τα απορρίψετε στους ειδικούς κάδους, που διαθέτουν τα φαρμακεία.

ΒΗΜΑ 4: ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΠΥΡΚΑΓΙΑ

- Ακολουθήστε προσεκτικά τις οδηγίες στα προϊόντα καθαρισμού, φορέστε είδη ατομικής προστασίας (γάντια, μάσκα, προστατευτικά γυαλιά) και κρατήστε παιδιά και κατοικίδια μακριά.
- Βεβαιωθείτε ότι υπάρχει επαρκής αερισμός/ εξαερισμός στον χώρο.

Μερικές πρόσθετες συμβουλές:

1) Καπνός, οσμές, αιθάλη/στάχτη:

Τα υπολείμματα καπνού μπορεί να παραμείνουν για καιρό και να χρειαστεί να καθαρίσετε το σπίτι σας πολλές φορές. Δοκιμάστε να τοποθετήσετε μικρά πιατάκια με ξύδι στο σπίτι για να απορροφήσουν τις οσμές .

2) Γενική καθαριότητα:

Σκουπίστε τις επιφάνειες με υγρό και στεγνό πανί. Αλλάξτε και καθαρίστε όλα τα φίλτρα των συστημάτων θέρμανσης και κλιματισμού. Σφραγίστε τις εσωτερικές πόρτες του δωματίου που καθαρίζετε με φύλλα πλαστικού για να αποφύγετε την εξάπλωση αιθάλης και στάχτης σε ολόκληρο το σπίτι.

3) Τοίχοι:

Πλύνετε τους με άφθονο νερό και σαπούνι.

4) Στρώματα και μαξιλάρια:

Συνήθως χρειάζονται αντικατάσταση. Εάν πρέπει να χρησιμοποιηθούν προσωρινά, αερίστε τα επαρκώς στον ήλιο και τυλίξτε τα με πλαστικό κάλυμμα πριν την χρήση.

5) Επικίνδυνα υλικά:

Πετάξτε επικίνδυνα υλικά όπως πχ διαλύτες, χημικά για οικιακή χρήση ή χρήση στον κήπο, που έχουν εμποτιστεί με νερό κατά τη διάρκεια της κατάσβεσης. **Προσοχή - να φοράτε προστατευτικό ρουχισμό, γάντια και προστατευτικά γυαλιά κατά την επαφή σας με επικίνδυνα υλικά**